

EDEBİYAT DERSLERİNİN İÇERİĞİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ KONUSUNDA ÇIKAN TARTIŞMALAR

Yard. Doç. Dr. Bedri Aydoğan
Çukurova Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

ÖZET

Türk Dili ve Edebiyatı derslerinde izlenen program, seçilen örnekler ve yazarlar zaman zaman gündeme getirilip tartışılan ve özellikle eleştirilen bir konu olmuştur. En çok tartışılan noktalar ise, ders kitapları ve orada yer alan metinlerin yazarlarının çağdaş olmadığı, eski dönemlerin daha ağırlıklı olarak işlendiğidir. Milli Eğitim Bakanlığı edebiyat derslerinin içeriği ile ilgili bir düzenleme yapmak istemiş ve bu konuda çalışmalara başlamıştır. Bu husus basına yansınca üç ay kadar süren bir tartışma yaşandı. Bu yazı basında yer alan yazıları ve bu yazılar aracılığıyla yapılan tartışmayı kronolojik olarak ele almaktadır. Yazıda tartışmaya katılanların görüşleri aktarılmış, bu görüşler çeşitli yönleriyle değerlendirilmiştir. Doğru görüşler onaylanmış, yanlış olduğu düşünülenler gerekçeleriyle belirlenmiş, bazı farklı görüşler de sunulmuştur. Böylelikle edebiyat derslerinin içeriği değiştirilirken sağlıklı ve isabetli bir sonuca ulaşmaya katkıda bulunulmak amaçlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat dersleri ve çağdaşlık, çağdaş içerik

ABSTRACT

The curriculum followed in the Turkish Language and Literature courses together with the selected samples and authors has occasionally been under debate and criticism. The most disputed issues are the textbooks and the fact that the authors of the texts included in the textbooks are not contemporary and that more emphasis is given to old periods than the contemporary ones. The Ministry of Education has already started to work with a view modifying the content of the courses. With the interest of the press, the issue has been under discussion for about three months. This paper focuses on the discussions in the press in a chronological order. The paper reports on the opinions of those participated in the debate and evaluates these opinions from a variety of aspects. In the evaluation, the right opinions are justified, those considered wrong are presented with the reasons, and some different opinions are stated. Doing so, the paper aims at contributing to the process of effective modification of the content of literature courses.

Key words: Literature courses and contemporaneity, modern contents in the literature courses

19 Aralık 2001 tarihinde Hürriyet gazetesinde çıkan “*Failatün failün bitt*” başlıklı haber, aralıklarla tazelenerek üç ay sürecektir bir tartışma başlattı. Tartışma günlük gazetelerde ve değişik aralıklarla çıkan dergilerde yapıldı. 21 Aralık 2001 tarihli Zaman gazetesi konuyu “*Önceki gün Milli Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu'nun Ankara'da Türk dili ve edebiyatı öğretmenlerinin ve öğretim üyelerinin katıldığı bir toplantıda yaptığı konuşma, pek çok köşe yazarı ve edebiyatçının katıldığı bir polemik de beraberinde getirdi.*” cümleleriyle okuyuculara aktardı. Zaman gazetesinin haberinde, konuyla ilgili görüşlerin bildirilme biçimi bazen tartışma bazen polemik sözcüğüyle nitelendirildi. Kişilere karşı bazen alaycı ve ironik bir tutum takınıldıysa da, söylenenlerin eleştiri adabı içinde kalması, karşı tarafın ılımlı davranması polemik engelledi. Kamuran Zeren'in Hürriyet gazetesinde edebiyat derslerinin içeriği ile derslerin işleniş konusundaki Millî Eğitim Bakanlığının yapmayı plânladığı değişikliklere ilişkin olarak aktardığı şu bilgiler tartışmaya neden oldu:

Lise ikinci ve üçüncü sınıflarda edebiyat tarihi dersi kaldırılacak.

Edebiyat öğretimi günümüz edebiyatçılarından başlatılıp, sonra geriye dönülerek daha önceki dönemlerin edebiyatçılarının okutulması biçiminde yapılacak.

Failatün failün devri kapanacak.

Divan edebiyatı, yerini çağdaş edebiyata bırakacak.

Çağdaş edebiyat güncelleştirilecek.

Edebiyat kitapları bu ilkeler ve amaçlar doğrultusunda yeniden yazılacak.

Türkçeyi iyi kullanan yazarlar ve bunların yapıtları ile yaşayan edebiyat örneklerine yer verilecek.

Haber, yukardaki özelliklere uygun bir edebiyat öğretiminin gelecek öğretim döneminde (2002-2003) hayata geçirilmesinin plânlandığının, uygulamanın Bakan Metin Bostancıoğlu'nun onayıyla başlayacağını, üniversite sınavlarında soruların dörtte birini oluşturan Türkçe testinin içeriğinin uygulama başladıktan üç dönem sonra değişeceğini bildirilmesiyle sona ermektedir.

Bir haberi haber yapan, inandırıcı kılan en önemli özellik yansıtılışındaki nesnellik ve tarafsızlıktır. Bu konuda gösterilen tüm özene karşılık, her haberin belli ölçülerde öznellik taşıyabileceğini ve yazarına ait görüşler içerebileceğini de gözden uzak tutmamak gerekir. Anılan haberde de öznellik bir yan bulunmaktadır. “*İslam kültürünün ortak özelliklerini yansıtan, geniş ölçüde Arap ve Fars edebiyatının etkisini taşıyan Divan Edebiyatı, yerini, Çağdaş Edebiyat'a bırakacak*” cümlesi bu özneliği yansıtmaktadır. Ayrıca haberde yanlış anlaşılmalara yer verecek anlatımlar da vardır. Bir iki alıntıyla bunu göstermek istiyoruz:

“*Milli Eğitim Bakanlığı halen lise 2 ve 3'üncü sınıflarda okutulan 'Edebiyat Tarihi' dersini kaldırıyor. Böylece Divan Edebiyatı'nın 'Failatün failün' devri kapatılıyor.*”

Öğrenciler önce Orhan Pamuk, Buket Uzuner gibi yazarları, Can Yücel Nazım Hikmet gibi şairleri öğrenecek. Ardından Tanzimat ve **sonrası** (vurgu Bedri Aydoğan'a ait) yazarları tanıyacak”

“ Şiire de **Can Yücel, Ece Ayhan, Özdemir İnce, Nazım Hikmet, Özdemir Asaf** gibi günümüz şairlerinden başlayacak. Klasik Türk Edebiyatının, ‘**gazel, kaside, mesnevi, murabba, terkibi bend**’ örneklerini veren **Fuzuli, Nabi, Nedim, Nef’i, Şeyh Galip, Taşlıcalı Yahya Bey, Nedim, Yahya Kemal, Ziya Paşa** gibi isimleri okuyacak.”

Dokuzuncu ve onuncu sınıflarda okutulan edebiyat tarihi dersinin kaldırıldığı doğru, ancak ayrıca üç sınıfta (9-10-11) okutulan bir edebiyat dersi var ve o dersin bir bölümü yine edebiyat tarihini içeriyor. Diğer bölümü ise temel edebiyat bilgilerine ayrılmış, dolayısıyla aruz da bu bilgiler içerisinde yer almaya devam edecek. Dersin kaldırılması aruzun kaldırılması anlamına gelmiyor. Ayrıca edebiyat tarihi “failatün failün”den ibaret değildir. “Failatün failün”le simgelenen özelliklerin edebiyatımıza girişi eski bile olsa, kendini kabul ettirmesi zaman almış, yerleşip olgunlaşması ise neredeyse on beşinci yüzyılda olmuştur. Bundan önce bir edebiyatımız yok muydu? Elbette vardı ve okutulacak. Bilindiği gibi Divan edebiyatı Anadolu sahasında serpilip gelişmiş bir edebiyattır. Aynı sahada halk edebiyatı adını alan bir edebiyat yok muydu? Emrah’ı, Karacaoğlan’ı, Pir Sultan’ı ne yapacağız? Bunlar okutulmayacak mı?

Haberde yazar ve şairler diye ayrılarak verilen örnek adlar listesinde yer alan sanatçıları lise birinci sınıf öğrencileri anlayabilecekler mi? Şeyh Galib’i anlamayan öğrencinin Orhan Pamuk’u anlayabileceği nasıl düşünülebilir? Yine haberde önce günümüz şairleri ardından Tanzimat ve sonrası okutulacak deniliyor. Herhalde sonrası değil **öncesi** (B.A.) olmalı.

Öyle anlaşılıyor ki haberi yazanın gönlü Tanzimat öncesini yok saymaktan yana. Yani günümüzden başlanacak, Tanzimat dönemine dönecek, buradan Cumhuriyete doğru bir sıra izlenerek yeniden bugüne gelinecek. Oysa haberden çıkan doğru sonuç şu: Bugünden başlanacak sonra geriye dönülüp tüm dönemler okutulacak. Nitekim haberde geçen Nedim, Şeyh Galip adları bunu gösteriyor. Kısacası haberde bazı karışıklıklar var. Bizim amacımız haberi yazan kişinin eksiklerini ortaya koymak değil, ancak bu karışıklık ve eksiklikler konuya ilgi gösterenlerin yanlış düşüncelere kapılıp, yanlış yorumlarda bulunmalarına yol açmıştır. Tartışma Millî Eğitim Bakanlığının verilerine değil, bir gazete haberine dayandırılmıştır. Haber, herkesin aklından, belki daha çok gönlünden geçirdiklerini söylemek için uygun bir zemin yaratmıştır.

Aynı gün, aynı habere dayanarak Doğan Hızlan bir yazı yazar. Yazısının başlığı “**Kamuran Zeren’in haberi, edebiyat öğretiminde bir devrimi müjdeliyor.**”dur. Haberde yapılması plânlananın reform olduğu söyleniyordu. Doğan Hızlan ise bunu daha ileri götürerek bir devrim olarak niteler. Yazısına “**Zorla ezberlettirilen aruz vezni ile başlayan dersler, bir türlü bugünün edebiyatına ulaşamıyordu. Zaten öğrenci de o**

uzun yolculukta, edebiyattan soğuyordu.” yargısıyla başlıyor. Şu bilinmeli ki son on yıldır ne doğru dürüst aruz anlatılıyor, ne de sanıldığı ve söylenildiği gibi aruz kalıpları ezberletiliyor. Öğretmenlerin çoğu, öğrencilerin bunu yeterince anlayamadıklarını görmüşler ve neredeyse tümünden anlatmaz olmuşlardı. Burada asıl sorun öğrencilerin Divan şiirinin dünyasına giremeyişleridir. Diliyle, kültürel ve sosyal kaynaklarıyla, sunduğu dünyayla bu edebiyat artık onların algılayacağı noktada değildir. Bu nedenle öğrenci bu şiirden soğumuş ve algılayamadığı için korkar olmuştur. Orta öğrenimini tamamladıktan yıllar sonra hatırında kalan ise sadece failatün failün olmaktadır. Bedri Rahmi'nin, Behçet Necatigil'in bir şiiri de hatırlanabilirdi. Failatün belâsından kaçan kişi sığınağını başka çağdaş yazarlarda bulabilirdi. Bu olmadığına göre sorunu başka yerde aramak gerekir.

Doğan Hızlan'ın haklı olduğu nokta ders saatlerinin yetersizliğine karşılık müfredatın çok yüklü olduğudur. Bu nedenle günümüz edebiyatçılarına yeteri kadar zaman ayrılamamaktadır. Şeyh Galip yerine Can Yücel, Veysi yerine Yaşar Kemal konulsa, ayrılan iki ders saatinde onlar da tanıtılamaz, onlar da sevdirilemez, ancak ezberlettirilebilir. Doğan Hızlan, yazısında Divan edebiyatı ve Tanzimat edebiyatı okutulmasını diyen toptan inkârcılardan olmadığını da belirtiyor. Haberde adı geçen edebiyatçılara başkalarının da eklenmesini, ancak seçimde dikkatli olunmasını vurguluyor. Çağdaşlık amacıyla popüler olan ve yapıtları çok satan her yazarı, ders kitaplarına koymanın ikinci büyük yanlış olacağını hatırlatıyor.

Doğan Hızlan bir gün sonra “*Yeni edebiyat kitapları için isim önerileri*” başlıklı yazısında hazırlanacak yeni edebiyat kitapları için, çağdaş yazar adları listesi verir. Kitaplar hazırlanırken popüler adların öne çıktığı görüşü kendisinde egemendir. Popüler adlar öne çıktığından, gerçekten değerli olmalarına karşın göz önünde olmayan yazarların dışarda kaldığını, bu durumun yenilikçi girişimleri işlevsiz bıraktığını söyler. Yanlış saymadıysam listesinde yüz on yedi yazar adı yer almaktadır. Başkalarını da bu tür listeler yaparak seçenekleri artırmaya çağırır.

21 Aralık 2001 tarihinde Milliyet ve Zaman gazeteleri konuya sayfalarında yer verir. Burhan Eren, Zaman'daki “*Konu sadece 'failatün...' değil*” başlıklı yazısında Orhan Okay ve İskender Pala'nın görüşlerinden de alıntılar yaparak konuyu değerlendirir. Aynı sayfada “*Müfredatı değil öğretmeni düşünsünler*” başlığıyla Hilmi Yavuz'un da kısa bir değerlendirmesine yer verilir. Burhan Eren yazısında asıl konuşulup tartışılması gerekenin “*bu değişikliğin metodunun nasıl olacağı, içinin doldurulup doldurulamayacağı ve yeni sistemi uygulayacak öğretmenlerin yetkinliği*” noktaları olduğunu söyler. Konu ile ilgili görüşlerine başvurulmuş Orhan Okay'ın “*Güncel olacak diye edebiyat tarihinin kaldırılmasının, felsefe tarihinin, sanat tarihinin, hatta tarihin kaldırılması kadar yanlış olduğunu ve eserlerin tanıtılırken tarihlerinin de kendiliğinden geldiğini*” ifade ettiği aktarılır. Burada dikkati çeken husus, Orhan Okay'ın da edebiyat tarihinin kaldırılacağı görüşüne katılmasıdır. O da Millî Eğitim Bakanlığında yapılan bir açıklamaya değil, bir gazete haberine dayanmaktadır.

Orhan Okay'ın aynı gazetede yer alan “Yalnız ‘güncel’ edebiyat, Cumhuriyet ve Tanzimat edebiyatıyla bir lise programının tamamlanamayacağı (...) eğitimin ‘millî’ olduğu bir bakanlığın ders programında Divan edebiyatının yok sayılıp milletin edebiyatını 150 yılın ürünlerine indirmeye kimsenin hakkı olmadığı (...) çağdaş edebiyattan başlayarak ileriki sınıflarda, geriye doğru giderek uygulanacak bir sistemin, pedagojik bakımdan daha isabetli olduğu” görüşleri doğru ve bizim de katıldığımız görüşlerdir.

İskender Pala da yapılacak değişikliği “bugünden düne doğru gitmek” olarak algıladığını belirterek Orhan Okay’la birleşir. Asıl fırtınanın koparıldığı milâdın Cumhuriyet olması noktasında da edebiyat tarihinin “Cumhuriyet Öncesi” - “Cumhuriyet Sonrası” biçiminde ayrılmasında sakınca görmediği yolunda görüş belirtir. Cumhuriyet öncesi kısmına aslında tüm edebiyat tarihinin gireceğini düşünmektedir. Bu konuda ideolojik davranarak Cumhuriyet öncesinin görmezden gelinmesinin hata olacağını belirterek bir uyarıda bulunmuş olur.

Zaman gazetesinde aynı sayfada görüş bildiren Hilmi Yavuz, sorunun müfredat sorunu olmadığını, lise eğitim sisteminin çöküşüyle ilgili bulunduğunu belirtir. Bu alandaki öğretmenlerin kazara öğretmen olduklarını, iyi yetişmediklerini söyler. Millî Eğitim Bakanlığının müfredattan çok bu konuyu sorgulamasını ister. Ona göre, müfredat ne kadar kötü olursa olsun iyi bir öğretmenle, iyi bir edebiyat eğitimi verilebilir. Hilmi Yavuz’un söyledikleri de gerçekten inkâr edilemeyecek görüşlerdir. Yalnız, müfredatın ve başka öğretmenlerin öğretmenin elini kolunu bağladığı da unutulmamalıdır. Uygulanan müfredatın çok yüklü olmasına karşılık edebiyata ayrılan ders saati azdır. Üstelik bu kısıtlı saatte dil bilgisi konularına daha çok yer verilmektedir. Üniversite sınavlarında sorulan sorular öğrenciyi ve öğretmeni dil bilgisine yöneltmektedir. Edebiyata ayrılan saatlerin artması, konuların daha geniş ve derinlemesine işlenmesi de nitelikli öğretmen kadar önemlidir. Okul müdürleri ve zümre başkanlarının, genç öğretmenlerin müfredata yeni yazarların alınması yolundaki istekleri karşısında esnek davranmamaları, hatta zaman zaman engel olmaları da sorunun bir başka yönüdür.

21 Aralık 2001 tarihli Zaman gazetesinde İskender Pala, “*Failatün failün bittî mi?*” başlıklı bir yazı ile görüşlerini ayrıntılı bir biçimde belirtir. Failatün Failatüne değil aruzu iyi bilmeyen ve öğretemeyen öğretmene düşman olmak gerekir der. Veznin Divan şiirinin tamamı ya da her şeyiymiş gibi algılanmasının yanlış olduğunun altını çizer. Edebiyat öğretmeni olanlara da lise çağlarında öğrenciye aruzu öğretmemelerini önerir. İlgi duyan öğrenci ilerde bilinçli olarak bu konuya dönebilir ve aruzu öğrenebilir diyerek de gerekçesini açıklar. Millî Eğitim Bakanlığının yapmayı planladığı düzenlemeyi de olumlu bulur, gazetecilerin konuyu kısmen çarpıttığını düşünmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının yaptığıın Divan edebiyatının kaldırılması değil, sıralama değişikliği olduğunu söyler ve bugünden düne gitmeyi amaçlayan değişikliği onaylar. Kendilerinin İstanbul Kültür Üniversitesinde açtıkları Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde yakından uzağa öğretim yöntemini benimsediklerini ve öğrencilerin bunu

sevdiklerini belirtir. İskender Pala'nın "Edebiyat eğitimi neden yapılamıyor" ara başlığı altında belirttiği görüşlerini de aktarıp topluca bir değerlendirmede bulunmak istiyorum.

"Türkiyemizde edebiyat bölümünde okumak isteyen lise öğrencilerinin hayalleri hep aynıdır: Üniversiteli olacaklar, sınıfta şiirler, öyküler, romanlar, denemelerden konuşulacak, yazı atölyelerinde kendilerine yazarlık öğretilecek, ileride belki bir şair yahut romancı olmasalar da şiir ve roman ile hayatlarını özdeşleştirerek mutlu olacaklardır. Yazık ki üniversitelerimizin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerindeki öğretim sistemi öğrencinin bu hayali, hep hayal olarak kalacak biçimde, uzaktan yakına kronolojik olarak düzenlenmiştir. Bu sisteme göre daha birinci sınıfın birinci aylarında öğrenciye Uygurca, Göktürkçe gibi arkaik Türk lehçeleri; Osmanlı Türkçesi harfleri olan Elifba; sözcükleri anlayamadığı birtakım gazeller ve kasideler dayatılınca ister istemez o öğrenci kendisine 'Acaba ben yanlış bir yere mi geldim? Benim istediğim edebiyat eğitimi bu muydu?' gibi sorular yöneltmekte ve hayal kırıklığına uğramaktadır. Oysa önerilen sistemde olduğu gibi bu öğrenci dört yıl boyunca öncelikle sevdiği yazarların kitaplarıyla işe başlasa onlar üzerine kendi yorumunu geliştirse, hatta elinden geliyorsa okuduğu metinlerin yazarlarıyla tanışsa, seminerlerine ve konferanslarına katılsa, bunları öğrendikten sonra bir önceki kuşağın yazarlarını incelese ve daha öncekileri, nihayet dördüncü sınıftan mezun olup giderken Karacaoğlan'ı da, Fuzuli'yi de öğrense, ama bunu dayatma ile değil de severek yapsa..."

İskender Pala bize karamsar ve karmaşık bir tablo sunuyor. Görüşlerinin doğru ve haklı yanları olduğu gibi, eksik yanları da var. Üniversitelerin edebiyat eğitimi yapan bölümlerinde yakından uzağa yöntemini uygulamak için pek çok değişiklikler yapılmalıdır. Yüksek Öğretim Kurulunun bu konuya el atıp, önce bu geçiş için karar alması ve bazı düzenlemeler yapması gerekir. Çünkü mevcut bölümler uzman ve bilim adamı adayı yetiştirdiklerini düşünmekte ve müfredatlarını o düzeye göre ayarlamaktadırlar. Bu durumda uzmanlık ve bilim adamlığı ile edebiyat öğretmenliğine yönelik olmak üzere iki ayrı bölüm açılmalı ve onlara uygun müfredatlarla program yürütülmelidir. Bu yapılsa İskender Pala'nın eleştirdiği, öğrencilerin hayallerini yıkan Göktürkçe ve Uygurca gibi arkaik Türk lehçelerini konu alan dersler edebiyat öğretmeni adaylarına anlatılmaz.

İkinci nokta öğrencilerin hayalleridir. Belki özel bir üniversiteye büyük paralar ödeyerek gelenlerin bir kısmı bu görüşlere katılabilir, fakat bu herkesi kapsamamaktadır. Devlet üniversitelerine gelen öğrencilerin çoğu ilk günden nasıl öğretmen olacaklarını sormaktadırlar. Yeni düzenlemeyle öğretmen olmak için tezsiz yüksek lisans yapma zorunluluğu getirildiği için, dört yıllık öğretmen olma süreci beş buçuk yıla çıktı. Öğretmen adayı öğrenciler deyim yerindeyse "kan ağlamakta" ve isyan etmektedirler. İçlerinde yazar olma hayallerini kuranlar ne kadardır bilinmez. Keşke o hayalleri kurmaları sağlanabilse. O zaman öğrenci diplomanın peşinde koşmaz ve daha nitelikli öğretmen yetiştirmek olanaklı hale gelir.

Burada bir yanlış daha var. Hem öğrenciler hem bazı uzmanlar bu yanlış içindedirler. Sanılıyor ki her şey üniversitede ve derste öğrenilecek. Edebiyat bölümlerini seçerek üniversiteye gelmiş öğrenciler hiçbir şey bilmemiş gibi davranmakta, hatta bildiklerini unutmuş görünmektedir. Şair Evlenmesi'nin ilk Türkçe tiyatro eseri olduğunu bilerek üniversiteye gelen öğrenciye burada eserin tamamı okutulmasına karşılık, bir yıl sonra aynı öğrenci eserden roman diye söz edebilmektedir. Dolayısıyla öğrenciler çaba göstermezlerse hangi yöntem kullanılırsa kullanılsın olumlu sonuç almak mümkün olmaz.

Bir başka husus da zaman yetersizliğidir. Üniversitelerde bir ders yılı 28 haftadan oluşur. 28 hafta boyunca doksan dakika süren bir blok derste öğrenciye hangi derinlikte bilgi verilebilir? Öğrenci nasıl üretken kılınabilir? Ne yazık ki bu sürede öğrenciyi arzu edilen noktaya getirmek çok zor. Öğretim elemanlarının eli kolu bu noktada bağlı kalıyor. Şöyle bir örnek verelim: Bir ders yılında Tanzimat Dönemi Edebiyatı anlatılacak olsun. Roman, şiir ve tiyatro olmak üzere üç tür üzerinde durulmalıdır. Ayrılan iki saatte yapılması gerekenler şunlardır: Tanzimat dönemi tanıtılacak; şiir, roman ve tiyatronun ne olduğu anlatılacak; bu türler geçmişle kıyaslanacak. Bunlar örnek metinler üzerinde yapılacağına göre kaç şiir, kaç roman okutularak amaçlara ulaşılabilir? Hali hazırda, yetmiş kişiyi aşan sınıflarda işte bu kadar zor bir iş yapılmaya çalışılmaktadır.

Konuya bir de şöyle bir örnekle yaklaşalım: Gazete haberindeki adı alalım. Hayallerle gelen birinci sınıf öğrencisine Orhan Pamuk'un Kar romanının okunacağı söylensin. Kaç kişi 11.500.000 lirayı verip bu kitabı alacak? Kaç günde bu romanı bitirip üzerinde konuşacak duruma gelecek? Üstelik bu öğrenci edebiyat öğretiminin herkesçe eleştirilen müfredatı nedeniyle yeni edebiyatı tanımıyor. Çünkü o döneme gelmeye zaman bulamamış. Postmodernizm gibi yeni hareketler konusunda hiçbir bilgisi, birikimi yok. Bu durumda ha Fuzuli, Şeyh Galip, ha Orhan Pamuk, arada bir fark yok. Ne onu ne öbürünü anlayabilir. Bu nedenle iş gerçekten çok zor.

Bir başka yanlış daha var. Hep edebiyatı sevdirmekten söz ediliyor. Bu sevdirme işi üniversitede mi olacak? Normal olarak üniversitenin edebiyatla ilgili bir bölümüne gelen kişi, edebiyatı sevdiği için buraya gelmeli ve bu alanda bir birikimi olmalıdır. Edebiyat üniversitede sevdirecekse, çok geç kalınmış demektir. Bu durumdaki öğrenciyi ya da öğretmeni adayını iyi bir edebiyat öğretmeni yapmak zordur. Olsa olsa, Ahmet Haşim'in nitelemesiyle ancak bir edebiyat memuru olur.

İskender Pala atölye çalışmaları yapılsın görüşünü de ileri sürüyor. İki saatte nasıl bir atölye çalışması yapılabilir? Sevdiği yazarların seminerlerine katılsın deniliyor. Kars'ta, Van'da (Bunlar uzaklıkları nedeniyle seçilmiş örneklerdir.) edebiyatla ilgili bölümler var. Bir edebiyatçıyı, var sayalım Attilâ İlhan'ı çağırdılar. Attilâ İlhan'ın yaşı belli, uçağa binemiyor, nasıl gidecek? Bu belki çok uçta bir örnek oldu; ama aslında kimi çağırırsanız çağırın fark etmez. Uçak biletine üç gün konukluğu da eklerseniz bir

kişinin maliyeti yarım milyarı üzerine çıkar. Bir de seminerler için dolar üzerinden para talep ederlerse, ne olur onu bilemem. Kaç üniversite, yılda kaç konuk çağırabilir? Bazı şeyler devlet üniversiteleri için henüz hayal. Bu ve başka sorunlar aşılmazsa daha uzun yıllar “failatün failün bitti mi” diye kısır tartışmalar yaparız. Konuyu Türkiye gerçeklerinde tartışmamız gerekmektedir.

21 Aralık 2001’de Milliyet gazetesi, Çapraz Ateş köşesinde Orhan Bilgin, Zeynep Aliye, Yaşar Kemal ve Metin Celal’in görüşlerine yer vererek tartışmaya katılır. Orhan Bilgin uygulama görülmeden konuşmak uygun değil der. Alınan kararı uygun bulmasa da görüşünün sonucu değiştirmeyeceğini ekler. Orhan Bilgin haklı. Uygun olan yol, nitelendiği biçimiyle reform ya da devrim yapmadan önce işin uzmanlarından görüş alınmasıdır. Prof. Orhan Bilgin bölüm başkanı olmasına karşın bu önemli değişikliği gazeteden öğrenmiştir. Oysa Bakanlık uzmanlardan görüş sormalıydı. Milliyet gazetesindeki Çapraz Ateş adlı köşede görüş bildiren üç edebiyatçı ise edebiyat tarihinin okutulmasına karşı çıkmazlar, ama derslerde daha uygun yöntemlerin seçilmesinin yararlı olacağını vurgularlar. Divan edebiyatına ise kimileri gibi “kavranması zordur, okunması gereksizdir” tarzında yaklaşmazlar. Uygun yol ve yöntemlerle okutulmak koşuluyla her edebiyat dönemine ve her sanatçıya yer verilebileceğini onaylarlar. Konuya yaklaşımları isabetli, olumlu ve yapıcıdır.

Aynı gün Taha Akyol köşe yazısını bu konuya ayırır. Millî Eğitim Bakanı kendisini aramış, telefonda karşılıklı beyitler okumuşlar, birinin eksik bıraktığı dizeyi diğeri tamamlamıştır. Bu, Bakanın eski edebiyat sevgisinin bir kanıtı olarak sunulmaktadır. Nitekim bakan, “*Failatün devri bitecek demedim. Divan edebiyatını okutmaya devam edeceğiz.*” demiştir. Konuşmasında Türk milletinin milâdının Cumhuriyet olduğunu, bu nedenle “Cumhuriyetten önce” - “Cumhuriyetten sonra” biçiminde bir tasnifle edebiyata başlangıç yapacaklarını söylediğini doğrular. Taha Akyol ise, son derece zengin ve köklü olan edebiyat tarihimizin böyle genel bir ayrıma tâbi tutulamayacağı inancındadır. Edebiyat tarihinin kendi gelişim sürecine uygun olarak verilmesini, ancak ağırlığın çağdaş Türk edebiyatında olmasını uygun görür. Çağdaş Türk edebiyatını da Tanzimat’la başlatır. Ataç’tan alıntı yaparak Divan şiirini sevmeyenin Türk şiirini de, Avrupa şiirini de, yeni şiiri de sevmeyeceğini kanıtlamak ister. Ona göre, köke nüfuz etmeden Cumhuriyet edebiyatı sevimemez.

Cumhuriyet gazetesinden Orhan Erinç “*Önce Türkçe Sonra Edebiyat*” başlıklı yazısıyla (22.12.2001) tartışmaya katılır. Çıkan yazılarda neyin tartışıldığının tam olarak anlaşılmadığını, bunun da akıl karışıklığına yol açtığını söyler. Bir yerde haklıdır. Kişisel yorumlar da içeren bir gazete haberine dayanılarak görüş bildirilmekte, somut verilere dayanmadan bir tartışma yapılmaktadır. Çünkü Millî Eğitim Bakanlığının ne yapmak istediğini anlatan doğru dürüst bir açıklaması olmamıştır. Orhan Erinç, yazısında çağdaş yazarın kim olduğu üzerinde durur. Cumhuriyetten sonra yazarlar çağdaştır denirse tam olarak doğru bir söz söylenmiş olur mu diye düşünür. Böyle kabul edilirse önceki devirlerde yaşadığı halde bugüne kalan yazarlara haksızlık olmaz mı diye sorar. Edebiyat tarihinin birikimlerinin çağdaş yazarları etkilediğine

işaret ederek, Türkçede edebiyat Cumhuriyet sonrası başladı anlamına gelen bir görüşü tutarlı bulmaz ve Millî Eğitim Bakanının sözlerinin saydamlaşmasını beklemekte yarar görür. Bununla birlikte birkaç noktaya daha işaret eder. Edebiyat, dil ürünü olduğundan öğrencilere, önce Türkçeyi iyi öğretmek gerekliliğini vurgular. Öğretmenlerin edebiyat ve dil eğitiminde başarılı olmaları için ekonomik açıdan yaşadıkları zor durumu aşmaları gerektiğini belirtir. Gazete, kitap dahi alamayan öğretmenin başarılı olamayacağını düşünür.

23 Aralık tarihli Hürriyet gazetesinde Murat Bardakçı, “**Saddam, failâtün işini buldozerle halletmişti**” başlıklı yazısında büyük Türk şairi Fuzuli’nin mezarının nasıl yıkıldığını, Türk devletinin konuya sahip çıkmadığını, Fuzuli’nin kemiklerini Azerilerin kurtardığını, eleştirerek aktarır. Aynı sayfada eleştirel ve ironik bir üslupla konuyla ilgili üç yazı daha yazar. Böylece sayfanın tamamını bu konuya ayırır. “**Bakan ‘Miladımız 1923’tür’ diyor, ordu ise 2210. Yılımı kutluyor**” başlığını atarak milât nitelemesine tepki gösterir. Bakanlığın milât hesabında birkaç yüzyıl değil birkaç bin yıllık ufak(!) bir hata olduğunu öne sürer. Aynı sayfadaki diğer yazısında yeniden milât konusuna döner ve bakanın bu kararı hangi bilimsel kurullara danışarak aldığını sorar. Böylelikle dolaylı da olsa alaycı bir yaklaşım içine girerek, edebiyat dersleri konusunda alınan kararlar nedeniyle bakana en radikal tepkiyi Murat Bardakçı göstermiş olur. Yazısında, divan edebiyatı kalktı diye zil çalıp oynayanlar olduğunu söyledikten sonra, çağdaş yazarlar listesi hazırlayanları eleştirir. Bu tutumuyla kendi gazetesinden Doğan Hızlan’ı hedef alır. Çünkü Doğan Hızlan bir liste hazırlamış ve başkalarına da listeler hazırlamalarını önermişti.

Son olarak Murat Bardakçı’nın aynı sayfadaki Zaptiye bölümünde yazdıklarını dikkatlere sunmak istiyoruz. Bu köşede de Hasan Âli Yücel’den söz ederek iki bakan arasında bir karşılaştırma yapar. Aralarında köy enstitülerinin de bulunduğu önemli işler yapan Hasan Âli Yücel’in aruzla yazdığı dizelerden örnekler verir, hatta Yücel’in bunları yazmakla yetinmeyip bir kademe daha ileri giderek bestelediğini söyler. Metin Bostancıoğlu’nun açıklamaları karşısında düşünür, sonunda “Nasılsanız, öyle yönetilirsiniz” kuralının burada da işlediği kanaatine varır. Arkasından şu sözlerle görüşlerini aktarmayı sürdürür:

“Ben, divan şiirinin öğrenciye kuru kuruya ezberletilmesine yahut aruzun öğrenci için bir işkence vasıtası olmasına her zaman karşı çıkmışımdır. Klasik edebiyat derslerinin maksadı zaten öğrenciyi eski zamanlara götürmek yahut o devri bugünlere taşımak değildir. Bu dersler kültürdeki devamlılığın ve gelişmenin hatırlatılmasına, klasik zevkin hissettirilmesine ve neticede öğrencide bir estetik temel oluşturulmasına yararlar. İngiltere’de Shakespeare’in, Fransa’da Racine’in, Arap memleketlerinde de ‘Yedi askı’nın okutulmasının sebebi sadece budur.”

Edebiyat tarihinin bu bağlamda okutulup olumlu sonuç alınabilmesi için, alanına hakim edebiyat öğretmenlerine ihtiyaç olduğunu söyleyen Murat Bardakçı, bu nitelikteki öğretmenlerimizin olmadığını öne sürer. Kabahati aruzda değil, öğretilmekte

ve ezbere dayalı öğretim sisteminde bulur. Yazısını, eski edebiyat ve kültüre meraklı olanların üzülmelerine gerek olmadığını, binlerce yıllık kültürün 70 küsur yıla indirilmesine izin vermeyecek sağduyulu ve zevk sahibi insanların varlığından emin olduğunu söyleyerek bitirir.

Tartışma gazetelerde Millî Eğitim Bakanlığının dışında sürmektedir. Eleştiriler Bakanlığa ve bakana yönelince Metin Bostancıoğlu yeni bir açıklama yapmak durumunda kalır. Düzenlemeler üzerinde bazı rötuşlar yapmışlardır. Bununla ilgili olarak 24 Aralık 2001 tarihinde Hürriyet gazetesinde “*Edebiyat derslerine yeni düzenleme*” başlıklı bir yazı çıkar. Bu yazı Millî Eğitim Bakanı Metin Bostancıoğlu’nun Türk dili ve edebiyatı ders programında yapılması düşünülen değişikliklerle ilgili gazetecilerin sorularına verdiği cevapları içerir. Buna göre ders, “Türk dili” ve “edebiyat” olmak üzere iki ayrı ders olarak okutulacaktır. İslamiyet’ten önce ve sonra biçimindeki bölümlenmeden, Türklerin milâdı cumhuriyet olduğu gerekçesiyle vazgeçilecek ve “Cumhuriyet öncesi” – “Cumhuriyet sonrası” biçiminde bir bölümlenmeye gidilecektir. Bostancıoğlu, kitaplarda çağdaş yazarlardan kimlerin yer alacağı sorusuna ise, çalışmaların devam ettiği ve olanaklar ölçüsünde tüm yazarlara yer verilmeye çalışılacağı yanıtını vermiştir.

Aynı gün, Taha Akyol konuyla ilgili ikinci yazısını yazarak, İsmail Habip Sevük’ün Edebiyat Bilgileri adlı kitabından söz eder. Rejim karşıtı olan Nazım Hikmet’e bile bu ders kitabında hak ettiği yerin verildiğini söyler. Yine aynı kitapta, Nazım Hikmet’in Şeyh Galip’ten esinlendiği bilgisinin yer aldığı aktarılır. “Açların Gözbebekleri” şiirinden alıntı yapılarak serbest tarzdaki bu ritmik şiirin mefailün tefilesine uyduğu belirtilir. Böylece eski edebiyat mirasının nasıl başarıyla çağdaş şiirde kullanılabileceği kanıtlanır. İsmail Habip’in aruz lehine görüşleri aktarılır. Taha Akyol “*‘Milat, Cumhuriyettir’ gibi, yahut ‘şu gayri millidir’ ya da ‘bu burjuvadır’ gibi sloganlarla sanatı kısırlaştırmak yanlıştır. Aruz düşmanlığı da ideolojik bir kültür kırımı değilse, kültürsüzleşmenin bir göstergesidir.*” diyerek yazısını bitirir.

Tartışmayla en çok ilgilenen gazete Hürriyettir. Bunu bir yerde doğal karşılamak gerekir. Çünkü “Failatün failün bitti.” haberiyle tartışma orada başlamıştı. Doğan Hızlan

25 Aralık 2001’de “*Cumhuriyet öncesi edebiyat okutulmasın diye yazmadım*” başlıklı yazıyla tartışmayı, bir anlamda da kendisini savunmayı sürdürür. Yaptığı listeye ilgili görüşlerin yer aldığı elektronik mektup ve fakslardan söz eder. Görüşlerini destekleyenler ve karşı çıkanlar olmuştur. Sevdikleri yazarları listede göremeyenler üzüntülerini bildirmişler. Doğan Hızlan bu tür listelerin “**başa belalar**” açabileceğini, ancak cesur davranılıp bu tür listelerin yapılmasının tartışmaya katkı sağlayacağını belirtir. Ayrıca yaptığı listenin bir öneri listesi olduğunu, eklenenler olabileceği gibi yeterli çoğunluğu sağlayamayıp elenenlerin de olabileceğini sözlerine ekler. Başkalarının da listeler yapmasını bekler. Milât, liste gibi konuların tartışılmasını zararlı görmez. Okuyucularının, Murat Bardakçı gibi dostlarının, öğretim görevlileri ve öğretmenlerin kaygılanmamalarını ister. Ayrıca Talim Terbiye Kurulundan henüz

resmî ve onaylı bir liste çıkmadığına göre, bu tartışmalar, daha sağlıklı bir listenin oluşmasına katkıda bulunacaktır.

Doğan Hızlan “Benim gibi, edebiyat tarihini bilmeden, dünün ustalarını okumadan, bugünün yazarlarını, şairlerini anlayamazsınız, onlardan tad alamazsınız, diye defalarca yazan birinin, edebiyat tarihinin doruklarını bir kalemde silip atacağını düşünme insafsızlığında, haksızlığında bulunmayacağımıza eminim.” diyerek kendini savunur. Ardından sitem sırasının kendisine geldiğini söyler. Yazılarını dikkatle okumayanların kendisine haksızlık ettiklerini düşünmektedir. Oysa o, “Geleneği bilmeden, bir yenilik yapmanın imkansızlığını” söylemiş, “**eski**’ edebiyata es geçelim diyen cahillere daima karşı” durmuş ve “Divan şiirini bilmeden, bugünün şiirini anlayamazsınız, algılayamazsınız.” demiştir. Doğan Hızlan “Benim amacım, edebiyat öğretmenlerinin, bunu sevdirek öğretmeleriydi. Metinleri, ders olarak değil, zevk olarak öğrencilere aktarmaktı. Geçmiş yok sayarak yapılacak bir edebiyat öğretimine ilk karşı duracaklardan biriyim.” dedikten sonra, geçmişin büyük edebiyatçıları üzerinde titizlikle duranların bir liste sunmalarını bir kez daha önerir.

Hıncal Uluç , tartışmaya 26 Aralık 2001 tarihli Sabah gazetesindeki “**Sende mi Doğan Hızlan?..**” başlıklı yazısıyla katılır. Yazısında belirttiğine göre, Hürriyet’in birinci sayfasındaki haberi Londra’da okumuş, “dehşet içinde” kalmıştır. Hıncal Uluç yazısını Doğan Hızlan’ı hedef alarak kurar. Lise yıllarından aklında kaldığı kadarıyla Divan şiirinden örnek dizeler aktarır ve yanlışları olursa Doğan Hızlan’dan düzeltmesini ister. Hıncal Uluç Millî Eğitim Bakanlığının yaptığını, tarihi ve sanatı ile bağlarını keserek bir milleti yok etmek olarak değerlendirir. Onun aşağıya alıntıladığımız satırları bu konu ile ilgili görüşlerini açıkça yansıtır.

“Efendim Orhan Pamuk, Buket Uzuner, Pınar Kür, Ayşe Kulin, Sevgi Soysal, Selim İleri, Adalet Ağaoğlu okunacakmış..

‘Okuma’ diyen mi var gençlere.. Bunların kitaplarının hepsi, raflarda dizi dizi duruyor.. Çoğu zaten best seller.. Almayan da gider, alır okurlar..

Amma..

‘Ey pay-ü bend-i dam-ı gehü kaydu namu neng,
Ta key hevayı, dehr-i bi direng’ diyen Baki’yi okuyabilmek, anlayabilmek ve bu iki satırdaki edebi özelliği kavrayabilmek için mutlak okul, mutlak öğretmen, mutlak yardımcı gerek.. Ve de bunlar artık kitapçılarda satılmıyor.. Edebiyat kitapları da olmasa, yok olur giderler..

Öğrenciye edebiyatı, öğrenciye okumayı sevdirdin mi, bugünküleri ders diye okutmaya gerek yok.. Sokağa çıkın.. Her dükkanda, her rafta bulacağınız kitapların, edebiyat tarihlerinde, kitaplarında işi ne?..

Üstelik hele bakalım, onlar, Fuzuli, Baki, Nef-i, Nedimler gibi yüzlerce yıl kalmayı başarabilecekler mi?..”

Hıncal Uluç’un görüşlerinde doğrular olduğu kadar itiraz edilecek yanlar da bulunmaktadır. Doğru olanı eski dönemlerin edebiyatının inkâr edilemeyeceği, bu edebiyatın ürünlerinin anlaşılmasında yardıma gereksinim duyulacağı, bunun da edebiyat dersleriyle sağlanacağıdır. Aynı şey çağdaş edebiyat için de geçerlidir. Buket Uzuner’i, Latife Tekin’i anlamak için de bir edebiyat eğitiminden geçmek gerekir. Bu nedenle yeni yazarların eserleri de kitaplarda yer almalıdır. Ders kitapları, edebiyat dersi için (Aslında bu her ders için geçerlidir.B.A.) tek kaynak değildirler. Öğretmen ve öğrenci her kaynaktan yararlanabilir. Ancak öğrenci açısından elde kolay ulaşılabilecek bir kaynağın olması önemlidir. Bu da ders kitabıdır. Çünkü yurdun uzak köşesindeki öğrenciler romanları, şiir kitaplarını bulamayabilir, bulsalar bile parasızlık ve başka nedenlerle alamayabilirler. Bilindiği gibi mecburi ve parasız olan ilköğretimde bile henüz her öğrencinin ders kitabı ücretsiz olarak verilememektedir.

Hıncal Uluç’un son cümlesi, ders kitaplarına seçilecek yazarlarla ilgili ölçütlerden birini dolaylı yoldan vermektedir. Her çağdaş yazarım diyen, her kitap yayımlayan da ders kitaplarına giremeyecektir. Ders kitaplarına girmenin değişik ölçütleri vardır. Bunların başında edebiyat tarihine girmeyi hak etmek gelmektedir. Bu hak edişin önemli koşullarından biri yazılan eserlerin sanat ve edebiyat değeri taşımalarıdır. Diğer koşullar da buna eklenince ders kitaplarına girecekler belirlenir.

27 Aralık 2001 tarihli köşe yazısında Doğan Hızlan, bakanın kendisini aradığını ve yapılan tartışmalarda sevgi eksikliği olduğundan yakındığını belirttiikten sonra bakanın açıklamalarına yer verir. Bakan, İslam öncesi edebiyat, İslam sonrası edebiyat ayrımını doğru bulmadığını yinelemektedir. Milât konusunda yanlış anlaşıldığını, bundan da rahatsız olduğunu belirten bakan, Türklerin miladı “Cumhuriyet”tir derken, ondan önce bir edebiyat yoktur, demek istemediğinin altını çizer. Doğan Hızlan’ın bakanın ağzından aktardıklarına göre yapılacakların şunlar olduğu ortaya çıkmaktadır:

Edebiyat ayrı, dil ve anlatım ayrı bir ders olacak.

Öztürkçecilik gibi bir ayrıma gidilmeyecek. 15.000 sözcükten 90.000 sözcüğe çıkmasıyla zenginliği kanıtlanan Türkçe, derslere ve kitaplara yansıtılacak. “İçerik” ve “muhteva” günlük dilde bir arada kullanılıyorsa, kitaplarda da kullanılabilir.

Divan edebiyatı da, Batı edebiyatı da, dünya klâsikleri de okutulacak.

Edebiyat sevdirecek, öğrenciler yazmaya da özendirilecek.

Bakanın düşüncelerini böyle aktardıktan sonra sözü alan Doğan Hızlan, günlerdir havanda su dövüldüğünü, Talim Terbiye Kurulunun kararlarının açıklanmasından sonra konunun tartışılmasının uygun olacağını söyler. Herkesi sağduyulu, edebiyat duyulu olmaya, nesnel kalmaya ve yeniden bir yazarlar listesi yapmaya çağırır.

Liste konusunun ne kadar sorunlu bir iş olduğunu Doğan Hızlan kabul etmişti. Liste yapmakta bir sakınca yok, ancak listeler sınırlamalar getirdiği için her zaman eleştiriye açık olacak, kimilerince antidemokratik bulunacaktır. Bence öncelikle nelere dikkat edilerek bir liste yapılacağına ilişkin üzerinde uzlaşılacak ölçütler belirlenmelidir. Ölçütler belirlenince eleştirilemeyecek, bu mümkün olmazsa hiç değilse daha az eleştirilecek bir liste yapılabilir.

Doğan Hızlan'ın tartışmanın sağlıklı olması için Talim Terbiye Kurulunun kararlarını bekleme önerisi üzerinde de durmak gerekmektedir. Bakanlık ile Talim Terbiye Kurulu, sağlıklı bir iş yapmak isteseydi ilgili alandaki uzman kişi ve kuruluşların görüşlerine başvurur, önerileri olup olmadığını sorardı. Bakanlığın böyle bir niyeti olmadığı anlaşılıyor. Konu basına yansıyor da büyük tepkiler gelince bir iki kuruluşa usulen sormak zorunda kalırlar. Bunu Yazarlar Birliği başkanı Mehmet Doğan'ın yazısından öğreniyoruz. Yine aynı yazıda üç üniversiteye daha program taslağının gönderildiği bildiriliyor. Bakanlık, uzmanların görüşüne gerçekten değer verseydi şu iki yolu izlerdi:

Öncelikle bütün üniversitelerin ilgili birimlerinden görüş aldıktan sonra çalışmalara başlardı. Bu görüş alış verişini yazılı yapabileceği gibi Ankara'da bir toplantı düzenleyerek de yapabilirdi. Buna ek olarak daha katılımcı olması açısından kişisel görüşlere de açık olduğunu duyurabilirdi. Çünkü genelde toplantılara sadece görevlendirilenler katılmakta, bunun bazı sakıncaları olabilmektedir.

İkinci yol olarak, bir program taslağı hazırlıyoruz, taslak bittikten sonra görüşmeye açılacak, yararlı olacak tüm görüşler dikkate alınacak ve programa son şekli verilecek denilebilirdi. Bunların ikisinin de yapılmaması, bir oldu bittiye getirme durumu olarak algılandı.

Abbas Güçlü, 28 Aralık 2001 tarihli Milliyet gazetesindeki yazısında tartışmaya değinir. Kısacık bir özetleme yapar. O, yazısında farklı olarak, Bakanlığın bu konuda geçmişte yaptıklarına ve sergilediği tutuma değinir. Abbas Güçlü, Bakanlığın eğitim alanında zaman zaman aralarında radikalleri de bulunan çok karar aldığını, ancak eleştiriler ve tepkiler karşısında "çark ettiğini", tepkiler dinince tekrar eski kararlarını uygulamaya koyduklarını söyler. Ders kitaplarında yer alacak yazarlar konusunda şu satırları ilgi çekiyor:

"Edebiyat ders kitaplarının yeniden elden geçirilmesi, güncelleştirilmesi ve günümüz yazarlarına da ders kitaplarında yer verilmesi yönünde önceki bakanlar döneminde de girişimler oldu. Ama iş öyle bir noktaya geldi ki vazgeçildi. O zaman tartışılan hangi yazarların eserlerine yer verileceğiydi. Kimine komünist dendi, kimine faşist ya da tarikatçı. Sonunda vazgeçildi ve bugünlere gelindi.

Şimdi bu proje de rafa kaldırılır ve sonra yine temcit pilavı gibi gündeme getirilirse hiç şaşırmanın."

Burada yine liste konusu gündeme geliyor. Daha önce Doğan Hızlan herkesin liste yapmasını ve adlar önermesini istemişti. Kendi listesi de eleştiri almıştı. Abbas Güçlü listenin ideolojik eleştiriler alacağını altını çiziyor. Gerçekten de edebiyatla ilgilenenler bu konuda çeşitli ve farklı nedenlerle büyük duyarlılık gösteriyorlar. Bu yüzden derslerde okutulacak yazarlarla ilgili bir ölçünün tutturulması gerekir. Bu da uzmanlarca tartışıldıktan sonra belirlenmeli ve açıklanmalıdır.

Abbas Güçlü yazısının devamında uzmanların edebî dönemleri bakan gibi ayırmadığını vurguladıktan sonra, bakanın üniversite sınavlarında ne sorulduğundan, sınavlara giren öğrencilerin ne gibi genel özellikler taşıdığından da haberdar olmadığına inandığını söyleyerek bir eleştiride daha bulunur.

Bakanı eleştirme yönünde Abbas Güçlü'yü destekler özellikle bir yazı da 30 Aralık 2001'de Murat Bardakçı'dan gelir. Murat Bardakçı daha önceki yazılarında da bakana ya da Bakanlığa eleştiriler getirmişti. Bunlar tartışmalar içindeki en ağır eleştirilerdi. Ağırlığına karşılık yazdıklarının eleştiri sınırında olduğunu söylemekte yarar var. Ağır sözünden düzeysiz, hakaret içeren gibi bir anlam çıkarılmamalıdır. Ama Murat Bardakçı'nın biraz sert, biraz alaycı bir üslup kullandığını söylemek gerekir. **“Çırpınıp duracağınıza ‘hata ettik’ deyin, bitsin”** başlığını verdiği bu yazısında da bakanı hedef alır. Çünkü tek karar verici olarak onu görmekte ve sorumlu tutmaktadır.

Murat Bardakçı, Millî Eğitim Bakanının yanışını fark edip daha önceki görüşlerini tekdiz ettiği anlamına gelen açıklamalar yapması üzerine konuyu kapatmayı düşünmüştür. Ne var ki bakan Murat Bardakçı'ya bir faks göndermiş ve yazdıklarının eksik bilgilere dayandığını söylemiştir. Bunun üzerine yeniden yazmak, Bardakçı için “farz olmuş”tur. Murat Bardakçı, Kamuran Zeren'in haberiyle ilgili bakanın bir itirazı ve açıklaması olmadığını, dolayısıyla yazılanların doğruluğunu onayladığını, tepkilerin artması üzerine bakanın hata ettik demesi gerekirken, bunu yapmayı sorumluluğu, kendisinden habersiz bir karar verme yetkisi olmayan Talim ve Terbiye Kuruluna atarak işin içinden sıyrılmaya çalıştığını söyler. Bakanın tek doğru kararının kompozisyon derslerinin güçlendirilmesi olduğunu, hatta ilk dersi de Servet-i Fünun Edebiyatı'nı Servet-i Fünun Edebiyatı olarak yazan bakanın alması gerektiğini söyler.

Murat Bardakçı'nın yazısında belirttiği önemli bir görüş de son dönem edebiyatçıların derslerde okutulmasının lüzumsuzluğudur. Çünkü onların edebî değerleri hakkında bir yargı oluşmamıştır. Bu yazarların yapıtlarının kitapçılarda durduğunu, isteyen alıp okuyacağını söyleyerek Hıncal Uluç'un görüşlerine bu noktada katılmış olur. Moda yazarların ders programlarına dahil edilmesini “marjinal inkarcılık” bir uzantısı ve “gayretkeşlik” olarak değerlendirir.

31 Aralık 2001 tarihinde Radikal gazetesinden Neşe Düzel, Doğan Hızlan'la bir söyleşi yapar. Bu söyleşide ana çizgileriyle şu görüşler aktarılır:

Edebiyat bir ders havasından çıkarılmalı, edebiyatın insanların hayatında fark etmedikleri kadar önemli bir yeri olduğu anlatılmalı.

Ezberden uzak yöntemlerle konular işlenmeli.

Edebiyat, derslerde gelinen tarihle ve kişiyle sınırlanmamalı, örneğin ders Orhan Veli’de bitmişse edebiyatın orada bitmediği gösterilmeli, dolayısıyla edebiyatın her yeni günle sürdüğü bilinci uyandırılmalı.

Edebiyat tarihi bilinci öğretmenlere verilmeli, Divan edebiyatı bilinmeden Behçet Necatigil’in, rubai bilinmeden Nazım Hikmet’in bilinip anlaşılacağı gerçeği görülmeli.

Edebiyata politik yaklaşılmalı, bir yazar ideolojisi açısından kabul ya da reddedilmemeli, yazdıklarının estetik değerine önem verilmeli.

Edebiyat konusunda aydınlar da özeleştiri yapmalı, ayrıca edebiyat eleştirisi geliştirilmeli, eleştirmen sayısı çoğaltılmalı, esere yönelik eleştiri yerleştirilmeli.

Edebiyat derslerine ek olarak, okuma dersleri konularak edebiyat sevgisi kazandırılmalı.

Doğan Hızlan’ın yukardaki gibi özetlenebilecek görüşlerini içeren söyleşisinden sonra 12 Ocak 2002 tarihli Hürriyet gazetesinde “**‘Çıtırbon’ yazar tartışması**” başlıklı bir haberle tartışmaya Attilâ İlhan dahil edildi. Haber, onun bir televizyon programında konuyla ilgili söylediklerine dayanılarak yapılmış. Bu haberde Attilâ İlhan’ın edebiyat dersleriyle ilgili görüşlerine yer verilmektedir. Genç yazarların okutulması konusunda “1950’den beri bizi kendi kültürümüzden uzaklaştırmak istiyorlar. Bunlar eski diye bizi de geriye doğru iterek şimdi ortada olan birtakım ‘çıtırbon’ yazarlarla edebiyat yapmayı düşünüyorlar.” diyen Attilâ İlhan’ın bu konudaki biraz daha geniş görüşleri Yansıma dergisinin Şubat (2002) sayısında yer alır.

Attilâ İlhan yazısına “*Divan Edebiyatı üzerine yapılan bu tartışmalar, türkiye’yi adeta kültürsüzleştirme çabaları halinde gerçekleşiyor.*” yargısıyla başlıyor. Kültürsüzleştirme çabalarının İsmet Paşa’dan başladığını, bunun da ulusal kültüre temel olması amacıyla klâsiklerin çevrilmesiyle gerçekleştirilmek istendiğini söyler. İkinci kültürsüzleştirme hareketine ise, 1960-1970 yıllarından başladığını “Türk musikisinin” bunun bir sonucu olarak yok edildiğini belirtir. Şimdi ise Divan edebiyatı bunun bir parçası olarak kenara itilip, geriye atılmaktadır.

“Eğer bu uygulama divan edebiyatı tedarikatını geriye atmak suretiyle -son sınıfa bırakacağız diyorlar- büsbütün ihmal etmek anlamına geliyorsa amaçlarına biraz daha varmış olacaklar. Yok eğer üçüncü sınıfta doğru dürüst okutacaklarsa buna diyecek bir şey yok. Fakat bundan emin değilim. Çünkü daha önce de divan edebiyatı doğru dürüst okutulmuyordu. Yaptıkları şey çocuklara gazellerde, mesnevilerde veya kasidelerde şiirin veznini buldurmayı öğretmekti. Bu zanaat işi..yani bir insan o şiirlerin kalıplarını vezinlerini bulamaz da ama o şiirler üzerine çok güzel tahliller yazabilir; aslında bunu yapmak lazım. Divan edebiyatı öğretmek bu demektir; çünkü divan edebiyatı da bir bütün değildir. Başlangıcından sonuna kadar pek çok merhalelerden geçmiştir. Bunların hiçbirini ne anlatılır, ne öğretilir. Zaten doğru dürüst

öğretilmiyordu. Sadece şu gazeldeki nazmı bul diyorlardı çocuğa; bunu öğretiyorlardı, öğretmeye çalışıyorlardı. Şimdi bir adım daha gidecekler, büsbütün unutturmaya çalışacaklar. Yapacakları budur.”

Attilâ İlhan edebiyat öğretiminin geçmişte de sağlıklı yapılmadığını, yeni düzenleme sonucunda sağlıklı bir öğretim yapılabileceğinden umutlu olmadığını, ancak doğru dürüst okutup okutmayacaklarını da bekleyip görmek gerektiğini söyler. Fakat son cümlede büsbütün unutturmaya çalışacaklar demesiyle de ön yargılı davranır ve beklemek konusunda söylediklerine ters düşer.

Hilmi Yavuz 11.01.2002 tarihinde Zaman gazetesindeki köşesinde “**‘Failatün, failün...’ (3)**” başlıklı yazısında Millî Eğitim Bakanlığı işi gücü bırakmış aruzla uğraşiyor yargısını verdikten sonra, müfredat programlarının değiştirilmesiyle millî eğitimin düzelmeyeceği görüşünü öne sürüyor. Eğitim sisteminin çöktüğünü, bu çöküşün ilköğretim ve üniversiteden çok lisenin çöküşüyle birlikte olduğunu belirtir. Lise eğitiminde köklü bir yeniden yapılanma olmadıkça müfredatı değiştirmeyi “kötü siyaset kokan” geçici bir önlem olarak görür.

Hilmi Yavuz daha sonra sözü yeniden aruzla getirerek Yahya Kemal’in aruz konusundaki görüşlerini anlatır. Kendisi de bu görüşlere katılmaktadır. Ayrıca aruzu basit bir araç olarak değil, kültürle ilişkili bir sembol olarak değerlendirir ve aruzun kaldırılacağı haberlerini, bizi geçmiş kültüre bağlayan sembollerini tasfiye etmekle eş değer tutar. O da başkaları gibi öğretmenlerin aruzu sevdirmeye çalışmasının telkin edilmesini çözüm yolu olarak gösterir. Eğitim sisteminin bunu sağlamasını ister ve yazısını “*Ama bizim millî eğitimimizi idare edenlerde, başta sayın bakan ve Talim ve Terbiye Kurulu, bu feraset var mıdır? Bakalım, göreceğiz.*” sözleriyle bitirir.

Akşam gazetesi yazarı Coşkun Kırca 16.01.2002’de “**Edebiyat Tarihimiz-I**”, ertesi gün “**Edebiyat Tarihimiz-II**” başlıklı yazılarını yazarak görüş bildirenler arasına katılır. İlk yazısında edebiyat tarihinin Cumhuriyetten sonrasının okutulacağını, önceki dönemlerin özet olarak verileceğini, bu vezinle şiir yazılmadığı için aruzun anlatılmasının gereksiz olduğu yolunda çalışmalar yapıldığını öğrendiğini aktaran Coşkun Kırca “*Bu karar, eğer doğruysa, Türk edebiyatından aldığımız kültür mirasını tamamiyle reddettiğimiz anlamına gelir.*” der. İnkarcılık olarak gördüğü bu tutumun neredeyse çağdaşlığın bir gereğiymiş gibi değerlendirilmesini eleştirir. Kendi kendimize bunu yaparken Suudi taassubunun Kâbe’deki Türk kalesini yıkmasına nasıl ses çıkarabileceğimizi sorar. Coşkun Kırca’ya göre ülkesindeki kültür mirasını yok sayan bir anlayışın başka coğrafyadaki eserine sahip çıkmasını düşünmek olanaklı değildir.

Tartışmalar Divan edebiyatının yok sayıldığı noktasında yoğunlaştığından Coşkun Kırca, ondan önce de bir edebiyatımız olduğunu hatırlatır, onun da mı okutulmayacağını sorar. Yazısını şöyle bitirir:

“Ne demekmiş aruz veznini okutmamak?! Bir başka görkemli edebiyatın sahibi Fransızlar’a 12 hecelik ‘alexandrin’in öğretilmesinden vazgeçilmesi acaba hangi kendini bilen bir Fransız eğitimci tarafından teklif edilebiliyor mu? İngiltere ve Amerika’da Shakespeare, kendi kullandığı eski İngilizceyle okutulmuyor mu?”

Coşkun Kırca konuya daha çok dil açısından yaklaşmaktadır. Bir gün sonraki yazısına bu nedenle “Divan şiirinin dilini öğrenci anlamıyormuş!” diye başlar. Öğrencilere divan şiirindeki Arapça, Farsça sözcükleri anlatın, öğrenci o şiiri anlar ve sever der. Coşkun Kırca’nın Divan şiiri okutmanın sade bir Türkçe kullanmayı engelleyecekmiş gibi bir algılayışı var. Bu nedenle divan şiirini okuyan gençlerin sade Türkçeden vazgeçmeyecekleri görüşünü öne sürer ve kendisinden örnek verir.

“Nitekim benim kuşağım vazgeçmedi. Ama Galatasaray Lisesi’nde Türk edebiyatı hocalarımız İsmail Habip Sevük ve Muvaffak Benderli gibi devlerdi. Aruzu ve divan edebiyatını Türklüğün belleğinden silme girişimine hiç gerek yok. Onlar gibi hoca yetiştirin yeter.”

Coşkun Kırca da bu görüşüyle edebiyat derslerinin sevdirmesinin, yabancı sözcüklerden arındırılmış bir dille yazı yazılmasının iyi öğretmenlerle başarılacağına altını çizer. Batı dillerinin dilimize olan baskısına sözü getirerek, Divan şiirini ve aruzu yok saymak yerine, uğradığımız bu yabancı sözcük istilâsıyla savaşmayı önerir.

Zaman gazetesinde Ahmet Selim **“Sıra edebiyat reformuna mı geldi?”** başlıklı yazısıyla 26.12.2001 tarihinde tartışmada yerini alır. Bu yazısında genellikle dil üzerinde durur. Türkçe (edebiyat) derslerinde dil bilgisi konularının sıkıcı olduğunu, bunların verilmiş yönteminin de yorucu ve bıktırıcı olduğunu söyledikten sonra sözü aruza getirir.

“...Peki ama, aruz ve Divan edebiyatı’na takmanın mânâsı nedir? Bilmeyen de zannedecek ki, bize sopyayla aruz kalıbı ezberlettiler! Halbuki bize verilen aruz bilgisi, Divan Edebiyatı’nın sesini tanıtmaya gibidir. Âşinâlığı olmayan, o kelimeleri telaffuz edemez o mısraları tonlayamaz. Tır-tır-tır, kalır.”

Ahmet Selim, aruz konusunun sanıldığı kadar fazla işlenen bir konu olmadığını, aruzla sadece Divan edebiyatının sesini duyurmanın amaçlandığını söyler. Gerçekten de aruz konusu uzun yıllardır yüzeysel olarak işlenmekte ve sınav sorusu olarak sorulmamaktadır. Oysa bu tartışmalarda aruz sanki öğrenci üzerinde bir baskı unsuru olarak kullanılmış görüşü öne çıkarılıyor. Mesele aruzsa , o zaten yok denecek düzeyde okutuluyor. Ama müfredatta Divan edebiyatının diğer konu ve kişilerine geniş bir yer ayrıldığı için yeni yazarlara yeterince yer ve zaman ayrılmadığı bir gerçek.

Ahmet Selim yazısını dil yanlışlarından örnekler vererek sürdürür. Tekrar aruza döner. Attilâ İlhan’ın Işık Lisesi bahçesinde geceleri aruz temrinleri yaptığını,

aruz ve heceyle defterler doldurduğunu, bunların daha sonraki şiirinin mayası olduğunu aktarır. Yazısını bunca dert varken bir milât meselesi tutturarak edebiyat reformu yapmak nereden çıktı diye sorarak bitirir.

20.01.2002 tarihli Zaman gazetesinin Yorum köşesinde Süleyman Seyfi Ögün “*Divan edebiyatı tartışmalarına dair*” başlıklı yazısında kültürü estetik bir lüks olarak görmemek gerektiğini, öyle görüldüğünde koruma (ve yüceltme) ya da tasfiye (ve yıkma) yolunda bir tutum takınıldığını söyler. Süleyman Seyfi Ögün, edebiyat dersleriyle ilgili tartışmalarda da böyle bir tutum içine girildiğini “...Osmanlı estetiği ile, kağıt üzerinde de kalsa süregiden bağlarımızdan arınma ve onu koruma histerisi bir kez daha gündeme geldi” cümleleriyle belirtir. Kültürel yaşamın büyük tahribata uğradığını düşündüğü ülkemizde divan edebiyatının kaç saat okutulması, kaldırılıp kaldırılmaması gibi hususların tartışılmasını “abesle iştilal” olarak değerlendirir. Durumun bir facia düzeyinde olduğunu, dolayısıyla bir afete nasıl yaklaşmak gerekiyorsa, bu konuya da öyle yaklaşılmasını ister. Fransa’nın yabancı kültürlerin baskısı karşısında yaptıklarını örnek gösterir ve bizim de benzeri uygulamalar içine girmemizi bir çözüm yolu olarak önerir. Hesaplaşmanın doğrudan doğruya eğitim alanıyla ilgili olduğunu düşünür. Bütün derslerimiz ezberci yöntemlerle işlenen, bıktıran, bezdiren bir özelliktedir. Bu yöntemle işlenen Divan edebiyatı da bir eğitim çilesi olmaktan öteye gidemeyecektir.

Tartışmada son değerlendireceğimiz yazı, RTÜK üyesi ve Türkiye Yazarlar Birliği şeref üyesi Mehmet Doğan’ınki olacaktır. Mehmet Doğan diğer görüş sahiplerinden farklı bilgilerle bu tartışmada yerini alıp görüş bildirmektedir. Onun farkı Millî Eğitim Bakanlığının bir sivil toplum kuruluşu olan Türkiye Yazarlar Birliğine tartışılan program taslağını göndermiş ve görüş sormuş olmasından kaynaklanmaktadır. Taslak, onun verdiği bilgiye göre üç üniversitenin ilgili bölümlerine de gönderilmiştir. Mehmet Doğan daha fazla ve birinci elden bir bilgiye dayanarak konuşmaktadır. Onun dışında görüş bildirenler, Kamuran Zeren’in Hürriyet gazetesindeki yorum da içeren haberinden yola çıkmaktadırlar. Dolayısıyla yeterli bilgiye sahip değillerdir. Sadece Taha Akyol ve Doğan Hızlan yazılarında belirttiklerine göre bakan tarafından aranmışlar ve bilgilendirilmişlerdir. O da konunun başında değil, bakanın tartışmalardan kendisinin bazı konularda yanlış anlaşıldığını fark etmesinden sonra olmuştur.

Mehmet Doğan bu tartışmaların olumlu bir yanı olduğunu vurgulamaktadır. Eğer basın aracılığıyla konu tartışılmasaydı Millî Eğitim Bakanlığı, memurları dışında bir uzman görüşüne dayanmadan, bu kimine göre köktenci, kimine göre reformcu, kimine göre de devrimci program taslağını uygulamaya koyacaktı. Mehmet Doğan’a göre Bakanlık, bu tartışmalar nedeniyle hiç değilse ilgili dört kuruma başvurmak zorunda kalmıştır. Mehmet Doğan bunun da göstermelik olduğunu, Bakanlığın yine “bildiğini okuma” olasılığının ağır bastığını düşünmektedir.

Mehmet Doğan, yazısında edebiyat derslerinin amacının sadece geçmişte kalmış edebiyat metinlerini okutmak, edebiyatçı yetiştirmek olmadığının altını çizer.

Edebiyat derslerinin değerinin anlaşılamaması yüzünden gençler dillerini doğru dürüst konuşamaz, isteklerini yazılı olarak rahatça anlatamaz duruma gelmişlerdir. Yine Mehmet Doğan'a göre, bu sorunun aşılması için edebiyat derslerinin azaltılması ya da zayıflatılması değil, tam tersine güçlendirilmesi, ağır değil ama ağırlıklı hale getirilmesi gerekmektedir.

Millî Eğitim Bakanının milât nitelemesinin yeni bir tasnif getirdiğini ve milâttan öncesinin özetle geçiştirilecek, milâttan sonrasının ise esas okutulacak kısım olarak düşünüldüğünün ortaya çıktığını söyler. Bu düşünüş doğru olsaydı Cumhuriyetin ilanından hemen sonra uygulanırdı diyen Mehmet Doğan, Cumhuriyetin ilk yöneticilerinin bilimsel ve nesnel bir yaklaşımla hiçbir dönemi dışlamayacak biçimde edebiyat programını düzenlediklerinin altını çizer.

Mehmet Doğan'a göre dil ve edebiyat öğretiminde kategorik olarak "İslam öncesi", "İslam sonrası" veya "Batılılaşma dönemi" gibi ayrımlar yapılması doğal; bunların birinin diğerinin alternatifi olması ya da öyle algılanması yanlıştır.

Çağdaş yazarlara geniş yer verilmesi doğru ve ihmal edilmemesi gereken bir tutumdur. Bu, edebiyatımızın yaşayan bir edebiyat olduğunu da gösterir. Cumhuriyetin ilk döneminde bu anlayış egemen olmuş ve geçmiş silinmemiş veya belirsizliğe yol açacak kadar basitleştirilmemiştir. Bugün de, doğru olan bu yol izlenmelidir.

Mehmet Doğan, ders programlarında ihtiyaçlar doğrultusunda gerekli değişikliklerin yapılmasının doğal olduğunu, ancak yapılacakların çağdaş ve bilimsel temellere dayandırılması gerektiğini, Bakanlığın bu konuda yeterli çalışmayı yapıp yapmadığının bilinmediğini, bu nedenle yapılanların ve varsa elde ne gibi veriler olduğunun ortaya konulması gerektiğini belirtir. Bunlar yapıldıktan sonra konu genişçe uzmanları tarafından tartışılmalı ve gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Bakanlığın görevi, Mehmet Doğan'a göre buna ortam hazırlamak olmalıdır.

*

* *

Bir gazete haberi ile kamuoyu Millî Eğitim Bakanlığının edebiyat derslerinin içeriğini değiştirmek amacıyla çalışma başlattığını öğrendi. Hürriyet gazetesinde Kamuran Zeren'in "*Failatün failün bitti*" haberi uzun süren bir tartışmayı başlattı. Zaman gazetesi bunu polemik olarak nitelediyse de görüşlerin ortaya konuluş biçiminin uygarca ve ölçülü olması polemiği engelledi. Görüşlerin belirtilmesinde, aşırı alay, hakaret, saldırı özelliklerine rastlanmadı. Görüş bildirenler birbirlerini hedef almadı, eleştirilen taraf daha çok Millî Eğitim Bakanlığı oldu. Ayrıca tartışmalar polemiklerde olduğu gibi sonuçsuz kalmadı, Bakanlık üç üniversite ile bir sivil toplum kuruluşuna danışmak zorunda kaldı.

Bu tartışmada Hıncal Uluç ve Murat Bardakçı, Doğan Hızlan'a yüklendiler. Ancak bu yüklenme de ölçülüydü. Onların genel olarak radikal çıkışlar taşıyan üslupları

bilindiği için normal karşılandı. Doğan Hızlan da onlara sitem etti. Yazılarının iyi okunmadığını ve kendisine haksızlık yapıldığını söyledi.

Tartışmanın en zayıf tarafı uzmanlardan çok gazetecilerin görüş bildirmesi oldu. Ancak bazı gazeteler uzmanların da görüşlerini aktardılar. Milliyet gazetesinin Çapraz Ateş köşesi dışında edebiyatçıların görüşleri de fazla yer almadı. Yansıma dergisi Attilâ İlhan, Özgür ve Bilge dergisi de İskender Pala'nın görüşlerine yer verdi. Görüşleri sorulan kimi çağdaş yazarlar ise, neyin okutulduğundan çok nasıl okutulduğu üzerinde durarak daha soğukkanlı bir tutum sergilediler. Tartışmalarda divan edebiyatı da dahil eski dönem edebiyatlarını toptan inkâr eden, okutulmasını diye görüş bildiren kimse çıkmadı.

Tartışmaların bir başka zayıf noktası da yeterli veriye ve net bilgilere dayanmamasıydı. Ortada Millî Eğitim Bakanlığının doğru dürüst bir açıklaması yoktu. Bilgi kısıntılarından hareket edildi. İlk haberdeki yorumlar da yönlendirici oldu. Kişiler duyarlı oldukları noktalardan konuya yaklaştılar, diğer yönleri ihmal ettiler ya da görmezden geldiler. Taha Akyol ve Doğan Hızlan köşelerinde Bakan tarafından arandıklarını ve bilgilendirildiklerini aktardılar. Bakan yanlış anlaşıldığından yakınmaktaydı.

Habere göre Bakanın açıklamasında sunduğu bilgiler şunlardı:

Lise ikinci ve üçüncü sınıflarda okutulan edebiyat tarihi dersleri kaldırılacak.

Öğrenciler edebiyat derslerine günümüz yazarlarını okuyarak başlayacak, ardından daha önceki dönemler ve yazarları okuyacaklar. Böylece yakından uzağa, kolaydan zora yöntemi uygulanmış olacak.

Edebiyatın milâdı değiştirilecek ve Cumhuriyet olacak. Edebiyat tarihi de Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet sonrası olarak ayrılacak. Ağırlık Cumhuriyet sonrası döneme verilecek.

Program, Millî Eğitim Bakanının onayıyla yürürlüğe girecek. Plân, mümkün olursa yeni öğretim yılında (2002-2003) uygulanacak. Üniversite sınavında soruların dörtte birini oluşturan Türkçe testi, uygulama başladıktan üç yıl sonra değişecek.

Bu kararların en çok eleştirilen noktası milât konusu oldu. Milât konulunca öncesi ve sonrası diye ayırım gerekeceği vurgulandı. Sonrasına ağırlık verileceği açıklanmış olduğundan daha önceki dönemlerin hiç okutulmayacağı, yok sayılacağı görüşü egemen oldu. Haberin "Failatün failün bitti" başlığıyla verilmesi Divan edebiyatının okutulmayacağı düşüncesinin uyanmasına yol açtı. Bazıları Divan edebiyatı öncesi dönemler de mi yok sayılıyor, onlar da mı okutulmayacak diye sordular. Bakan her ne kadar yanlış anlaşıldığını, Divan edebiyatı okutulmayacak biçiminde bir şey söylemediğini tekrar ettiyse de bu inandırıcı bulunmadı. Divan edebiyatının kaldırılacağı yolunda eleştiriler sürdü. Bu kimilerince kültür kırımı, kimilerince bir kültürsüzleştirme girişimi olarak değerlendirildi.

Görüş bildirenlerin çoğu Bakanlıktan bir açıklama yapılmasını beklemeyi önerdi. Bir yerde doğru olan da buydu. Düzenlemeyi yapan taraf ya da makamın ne düşündüğünün bilinmesi gerekiyordu. Bu bağlamda Attilâ İlhan, edebiyat tarihi, dolayısıyla divan edebiyatı kaldırılmayıp üçüncü sınıfta erteleniyormuş, bekleyip görelim der. Mevcut haliyle edebiyat derslerinde Divan şirinin sağlıklı biçimde okutulmadığını, bunun ancak iyi yetişmiş öğretmenlerle mümkün olacağını söyler. Bu, tartışmacıların çoğunun katıldığı bir görüş olur.

Cumhuriyet dönemine ağırlık verilmesi genellikle olumlu karşılanır. Böylelikle edebiyatımızın ölü, geçmişte kalmış değil, yaşayan bir edebiyat olduğu ispatlanmış olacaktır. Ancak diğer dönemlerin de ihmal edilmemesi, söylendiği gibi özetle geçilmemesi istenir. Ağır olmayan, ama ağırlıklı bir edebiyat tarihinin işlenmesinin doğru olduğu, Cumhuriyetin ilanından başlayarak uzun yıllar bu doğru yolda yürüdüğü vurgulanır.

Derslerin işlenmesinde yakından uzağa, kolaydan zora yönteminin seçileceği yolundaki açıklama da çoğunlukla onaylanır. Günümüz yazarlarının eserlerini okuyarak edebiyata yakınlaşan gençlerin, bu edebiyat sevgisiyle geçmiş dönemleri daha ilgiyle okuyup öğrenecekleri görüşü benimsenir.

Dersin edebiyat ve Türk dili biçiminde ayrılarak iki ayrı ders olarak okutulması, olumlu karşılanır. Gençlerin yazılı ve sözlü olarak düşünce ve duygularını anlatmakta zorlandıkları herkesçe kabul edildiğinden kompozisyon derslerinin ya da konularının önemli duruma getirilmesi önerilir, bu yolda yapılan çalışmaların desteklenmesi istenir.

En çok gürültü koparan konulardan biri de ders kitaplarına hangi yazarların alınacağı olur. Bu konuda Doğan Hızlan bir liste yapar. Onun listesi hem okuyuculardan hem de tartışmaya katılan kalem sahiplerinden eleştiri alır. Yapılacak her listenin eksikliği ya da fazlası olacaktır. Bununla birlikte bu kitaplara gireceklerin birileri tarafından belirleneceği gerçeği de unutulmamalıdır. O halde adlardan önce ölçütler belirlenmeli. Örneğin çok geçen “çağdaş” sıfatının sınırları ne olmalıdır? Çağdaşlığın ölçüsü nedir? Bu belli mi ya da bu konuda bir uzlaşma var mı? Önce bunlar tartışılıp uzlaşmaya varılırsa, uygun adların bulunması ve seçimi zor olmayacaktır. Bana göre liste yapmakta, ad önermekte de bir sakınca yoktur. Hiçbir şey olmazsa, bir fikir jimnastiği yapılmış olur.

Oluşturulacak yeni programda çağdaş yazarlara çok yer ayrılması düşüncesi genel olarak kabul gördüyse de itiraz edenler de olmuştur. Örneğin Murat Bardakçı yeni yazarların kitaplara alınmasını lüzumsuz görür. Ona göre bu adlar hakkında edebiyat tarihi henüz yargı verecek durumda değildir. Edebî kişilik ve kimlikleri henüz oturmamış olabilir. Oysa ders kitaplarına alınacak yazarlar rüşlerini ispat etmiş olmalıdırlar.

Kitaplarda yer alacaklar konusunda bir başka kaygı geçmişte yaşananlardır. Ne yazık ki ülkemizde yazarlar sağcı, solcu, İslamcı, komünist, tarikatçı gibi gruplara ayrılmıştır. Değerlendirmelerde edebî ölçütler değil, senden benden gibi ölçütler ön plâna çıkmıştır. Doğan Hızlan bu sorunun artık aşılması gerektiğini söyler. Mehmet Doğan da edebiyat dersleriyle ilgili tüm değerlendirmelerde ortak aklın getireceği uzlaşmanın aranmasını ve yaratılmasını önerir.

Üzerinde durulan bir başka husus kişilerden çok seçilecek metinler üzerinde durup düşünülmesi gerekliliğidir. Edebiyat dersleri sadece edebiyatçıları tanıtan dersler değildir. Aynı zamanda öğrenciye yaşına, düzeyine göre bazı değerlerin verildiği derslerdir. Yurt sevgisi, barış, kardeşlik, törelere bağlılık, çevre sevgisi ve başka pek çok değer bu dersler aracılığıyla verilecektir. O halde adlar yerine metinlerin içeriği önem kazanmalı, hangi sınıfta, hangi duygu, düşünce ve değerler hangi metinlerle daha iyi verilebilir hususu üzerinde durulmalıdır. Bu dengeler üzerinde yeterince düşünülmediği için, günümüze kadar Ömer Seyfettin çocuk yazarı sanılmış, gerçekte düşünsel yönü ağır basan öyküleri ilkokul öğrencilerine okutturulmuştur. Evet, “*Kaşığı*” öyküsü ilkokul çağındaki çocuğa uygun düşer, ama aynı yazarın “*Bir Ermeni Gencinin Hatıraları*” adlı eseri için bu uygunluğu onaylayabilir miyiz? Aynı biçimde yakından uzağa gideceğiz diye, lise birinci sınıf öğrencisine listelerde adı geçen Orhan Pamuk’un gündemdeki son romanı *Kar*’ı okutmaya kalkışmak yukardaki yanlışları tekrarlamak olmaz mı? O hâlde önemli olan kişiler değil, seçilen örneklerin isabeti ve bunların işlenişinde tutulan yolun uygunluğudur. Burada elde edilecek başarı edebiyat derslerinin işlevini tam olarak yerine getirmesini sağlayacaktır.

İki ay süren tartışmanın sonunda edebiyat derslerini verimli kılacak pek çok görüş ortaya konulmuş, bu konuda kimlere ve hangi kurumlara ne gibi sorumluluklar düştüğü belirlenmiştir. Bu tartışma basın organlarında yapıldığından basın, bir anlamda görev ve sorumluluğunu yerine getirmiş sayılabilir. Ancak sorunu çözecek basın değil, ilgili başka kurum, kurul ve kişilerdir. Kurumların başında Üniversiteler, Yüksek Öğretim Kurulu ve Millî Eğitim Bakanlığı gelmektedir. Üniversitelerin ilgili birimlerinde çalışan öğretim elemanları kurumları adına ya da kendi adlarına görüşlerini bildirerek üzerlerine düşen sorumluluğun bir kısmını yerine getirebilirler.

Kişiler dışında görev düşen kurum ve kurulların önemli üçünü yukarda belirtmiştik. Tartışmada öğretmen ögesinin çok önemli olduğu pek çok kişinin üzerinde birleştiği husustu. Bu nedenle öğretmen yetiştirilmesini düzenleyen, plânlayan üç kurum ve kurula büyük görevler düşmektedir. Üniversiteler daha nitelikli edebiyat öğretmeni yetiştirmek zorundadırlar. Daha nitelikli öğretmen yetiştirmeyi plânlayan kurulların başında ise YÖK gelmektedir. Belli ki YÖK ve ona bağlı üniversiteler bu alanda eksiklik içine düşmüşlerdir. En son, nitelikli öğretmen yetiştirmek için bir buçuk yıllık tezsiz yüksek lisans yapmak koşulu getirilmiş, ancak alt yapıyı güçlendirecek hiçbir önlem alınmamıştır.

Nitelikli öğretmen yetiştirilmesinde pay sahibi olan diğer kurum Millî Eğitim Bakanlığıdır. Eğitim alanında başta gelen bir işveren ve amir konumundadır. YÖK’le birlikte öğretmen yetiştirme işinin başlıca sorumlusudur. En çok yakınılan kurum olduğuna göre bu sorumluluğunu yerine getiremediğini düşünmek yanlış olmaz. Yetkili kurum olarak edebiyat derslerinin içeriğini değiştirmeye kalkmış, yazımızda belirlediğimiz gibi en çok eleştirilen taraf olmuştur. Çünkü isabetli, sağlıklı yol ve yöntemlere başvurmamıştır. Yanlışını kabul edip gerekli onarımı yapmaya da yanaşmamıştır. Tartışmaya katılanlar zorunlu olarak önce Bakanlığın düzenlemesini görelim kararıyla tartışmayı kesmiş ve beklemeye başlamıştır. Aradan aylar geçmesine rağmen bir sonuç çıkmamıştır. Öyle anlaşılıyor ki, edebiyat derslerinin içeriğiyle ilgili yapılması planlanan ve üzerinde çalışılan proje rafa kaldırılmıştır.

Edebiyat derslerinin içeriğinin değişmesi, öğretiminde kullanılacak yöntemler ders saatleri ve uygulama olanakları, hâlen önemli bir sorun olarak önümüzde durmaktadır. Yapılan tartışmalardan gerekli sonuçlar çıkarılıp, doğru ve yerinde görüşler göz önünde bulundurularak konu en kısa zamanda yeniden ele alınmalıdır. Bu kez işin aceleye getirilmemesi, uzun uzun düşünüp, görüşüp, tartıştıktan sonra içeriğin belirlenmesi ve ona uygun ders kitaplarının yazılması, sağlıklı ve sonuç getirici bir tutum olacaktır. Bu yapıldığında pişman olunmayacak ve bu nedenle kısa sürede değişmeyecek bir içerik oluşacak, edebiyat dersleri sağlam bir temele oturacaktır.

Kaynaklar:

- * Zeren, Kamuran, “Failatün failün bitti” , Hürriyet Gazetesi, haber, 19 Aralık 2001.
- * Hızlan, Doğan, “Artık gençler edebiyatı sevecek”, Hürriyet Gazetesi, 19 Aralık 2001
- * -----, “Yeni edebiyat kitapları için isim önerileri”, Hürriyet Gazetesi,20 Aralık 2001
- * Pala,İskender, “Failatün failün bitti mi?”, Zaman Gazetesi, 21 Aralık 2001
- * Burhan Eren, “Konu sadece ‘failatün...’ değil” , Zaman Gazetesi, 21 Aralık 2001 (İskender Pala, Orhan Okay’ın görüşleri yer alıyor.)Aynı sayfada Hilmi Yavuz
- * “Divansız edebiyat olur mu?, Milliyet Gazetesi Çapraz Ateş, 21 Aralık 2001(Orhan Bilgin,Zeynep Aliye,Yaşar Kemal ve Metin Celal’in görüşleri yer alıyor.)
- * Akyol, Taha, “Edebiyat Tarihi” , Milliyet Gazetesi, 21 Aralık 2001
- * Erinç, Orhan, “Önce Türkçe Sonra Edebiyat” , Cumhuriyet Gazetesi, 22 Aralık 2001
- * Bardakçı, Murat, “Saddam, failâtün işini buldozerle halletmişti” , 23 Aralık 2001 Aynı sayfada Murat Bardakçı şu başlıklar altında üç yazıya daha yer verir:
“Bakan ‘Miladımız 1923’ür diyor, ordu ise 2210. yılını kutluyor”
“Fuzuli’nin kemiklerini Azeriler kurtarmıştı”

- “Failâtün’ü ille de ezberletelim demiyorum ama...”(Zaptiye başlıklı köşede)**
- * “Edebiyat derslerine yeni düzenleme” , Hürriyet, haber, 24 Aralık 2001
 - * Akyol, Taha, “Edebiyat Tartışması” , Milliyet Gazetesi, 24 Aralık 2001
 - * Hızlan, Doğan, “Cumhuriyet öncesi edebiyat okutulmasın diye yazmadım” , Hürriyet gazetesi, 25 Aralık 2001
 - * Uluç,Hıncal, “Sende mi Doğan Hızlan?..” , Sabah Gazetesi, 26 Aralık 2001
 - * Selim, Ahmet, “Sıra edebiyat reformuna mı geldi?” , Zaman Gazetesi, 26 Aralık 2001
 - * Hızlan, Doğan, “Ve bakan, failatün olayını anlatıyor” Hürriyet gazetesi, 27 Aralık 2001
 - * Güçlü,Abbas, “Edebiyat’ta milat tartışması” Milliyet Gazetesi, 28 Aralık 2001
 - * Bardakçı, Murat, “Çırpınıp duracağımıza ‘hata etik’ deyin bitsin” , Hürriyet Gazetesi(Zaptiye adlı köşe), 30 Aralık 2001
 - * Düzel, Neşe, “Kitap, buzdolabı gibi satılmalı” (Doğan Hızlan’la söyleşi), Radikal Gazetesi, 31 Aralık 2001
 - * Yavuz, Hilmi, “ ‘Failatün, failatün...’(3)” Zaman Gazetesi, 11 Ocak 2002
 - * “ ‘Çıtır bom’ yazar tartışması”, Haber, Hürriyet Gazetesi, 12 Ocak 2002
 - * Kırca, Çoşkun, “Edebiyat tarihimiz – I” , Akşam Gazetesi, 16 Ocak 2002
 - * -----, “Edebiyat tarihimiz – II” Akşam gazetesi, 17 Ocak 2002
 - * Ögün, Süleyman Seyfi, “Divan edebiyatı tartışmalarına dair”, Zaman Gazetesi, 20 Ocak 2002
 - * “Edebiyat Eğitimi ve Divân Edebiyatı Tartışmaları” (Dosya olarak ele alınmış),Yansıma (edebiyat dergisi), Yıl:1, S.2, Şubat 2002
- Edebiyat Eğitimi ve Divân Edebiyatı Tartışmaları başlıklı dosyada şu yazılar yer almaktadır:
- Aycı, Mehmet, “divan edebiyatı beyanındadır”
 - Karcı, Mehmet Ragıp, “Onlar memur oldukları işi yapıyorlar, biz kendi işimize bakalım”
 - İlhan,Attilâ, “Bu olay, Türkiye’yi kültürsüzleştirme politikasının bir parçasıdır”
 - Doğan, Mehmet, “divan edebiyatı gerçeği-çağdaş edebiyat hurafesi”
 - Altunay, Korhan, “günümüzden geçmişe eski şiirin öğretilmesine dair bir yolculuk”
 - Akalın, Nazir:”arüz tartışmaları”
 - Akın, Hüseyin, “Divan edebiyatı ile Cumhuriyet dönemi edebiyatı arasında her şeyden evvel bir medeniyet farkı vardır”
 - * “ ‘Milat’tan sonra edebiyat dersleri!” , Zaman Gazetesi, 3 Mart 2002